

Tarpvalstybinio pobūdžio paveldėjimas (pagrindai)

PROJEKTO: GERESNIS ES REGLAMENTŲ ŠEIMOS IR PAVELDĖJIMO TEISĖS SRITYJE TAIKYMAS

Šis seminaras – vienas iš renginių, organizuojamų naudojantis Europos Sąjungos 2014–2020 m. Civilinės teisenos programos finansine parama.

Šis leidinys parengtas naudojant Europos Sąjungos 2014–2020 m. Civilinės teisenos programos finansinę paramą. Už šio leidinio turinį atsako ERA ir jame neatsispindi Europos Komisijos nuomonė.

Tarpvalstybinis paveldėjimas

Atvejis Nr. 3, pagrindai

Miko ir Valerijos atvejis

Mikas Palmanis – vokiečių reorganizavimo konsultantas, gimęs 1962 metais. Iš pirmos santuokos, kuri nutrūko 2008 metais, jis turi du suaugusius vaikus. Jo sūnus Janas gyvena Prahoje ir ten užsiima teisininko praktika. Dukra Julija gyvena Berlyne ir dirba viešųjų ryšių konsultante. Po ilgos karjeros stambioje rinkos įmonėje Mikas įkūrė savo reorganizavimo paslaugų firmą, besispecializuojančią sveikatos priežiūros ir gyvosios gamtos mokslų srityje.

2012 metais Mikas susituokė su Lenkijos piliete Veronika, su kuria susipažino dažnai verslo reikalais vykdamas į Lenkiją. Pora įsikūrė Poznanėje, kur Mikas, išleisdamas didelę dalį savo santaupų, įsigijo namą. Nuo to laiko Mikas ir Valerija gyvena tame name. Mikas daugiausia savo darbo laiką skiria Vokietijos klientams. Jis pradėjo ieškoti naujų klientų Lenkijoje, tačiau nelabai sėkmingai.

2017 m. sausio mėn. Mikas ir Valerija pradeda gyventi skyrium. Dėl įtempto Miko darbo grafiko sutuoktinių santykiuose atsirado įtampa. Pradėjus gyventi skyrium, Mikas grįžo į Vokietiją, o Valerija liko jų name Poznanėje. Berlyne Mikas įsikūrė, kad gyventų netoli savo dukters ir anūko. Jis ir toliau dirba reorganizavimo konsultantu, daugiausia Vokietijos sveikatos priežiūros sektoriuje. Jis atsisakė idėjos rasti naujų klientų Lenkijoje.

2017 m. birželio mėn. išvykoje į Prancūzijos kalnus, praėjus nedaug laiko po prašymo nutraukti santuoką padavimo Vokietijos teismui, Mikas miršta.

Valerija iš namo Poznanėje išsikelti neketina, nors ir neturi lėšų jam įsigyti. Po kelis kartus vykusių pokalbių su Janu ir Julija, Valerija suvokia, jog jai būtina kreiptis į teismą, kad būtų priimtas jai palankus sprendimas.

1 klausimas

Valerija Vokietijoje kreipiasi į pirmos instancijos teismą, kad šis priimtų sprendimą dėl jos teisių į namą. Ar taikomas Paveldėjimo reglamentas?

2 klausimas

Ar Vokietijos teismas turi jurisdikciją nagrinėti Valerijos reikalavimą dėl Miko palikimo?

3 klausimas

Kaip teismas turėtų išsiaiškinti, ar Poznanėje esantis namas patenka į Miko palikimą?

4 klausimas

Kokia teisė taikoma Miko palikimui?

5 klausimas. Alternatyvus scenarijus

Išnagrinėkite šį alternatyvų scenarijų: keldamasis gyventi į Lenkiją su Valerija, Mikas pradėjo plėsti savo klientų bazę Lenkijos įmonėmis. Jam neblogai sekėsi ir po kelių mėnesių didžiąją dalį savo darbo laiko jis jau skyrė Lenkijos klientams. Tačiau Miko darbo įpročiai stipriai pakenkė jo santykiams su Valerija. Kad apmąstytų savo santykių ateitį, Mikas ir Valerija pirmosiomis 2017 metų savaitėmis nusprendė kurį laiką pabūti atskirai. Mikas išsikėlė į Frankfurtą prie Oderio, kur jis ir toliau daugiausia dirbo Lenkijos klientams. 2017 m. birželio mėn. Mikas žuvo nelaimingame kelių eismo įvykyje, likus nedaug laiko iki to, kai jis ir Valerija turėjo dar kartą apsvarstyti savo santykius. Visos kitos pradinio atvejo aplinkybės lieka tokios pačios. Kokia teisė taikoma Miko palikimui?

6 klausimas. Alternatyvus scenarijus

Išnagrinėkite šį alternatyvų scenarijų: savaitgalį, kurį ketvirtųjų savo metinių proga jie kartu praleidžia Lenkijos pietuose, Mikas parašo Valerijai laišką, kuriame nurodo, kad jei jis mirtų, nepaisant to, kaip klostysis jų santykiai, jis norėtų, kad Valerija name Poznanėje turėtų teisę gyventi tiek, kiek norėtų ir nieko už tai nemokėdama. Laiškas buvo parašytas ant viešbučio, kuriame Mikas ir Valerija buvo apsistoję, firminio popieriaus. Mikas tą laišką pasirašė taip: „Su meile, Mikas” ir originalą atidavė Valerijai, o kopiją pasiliko sau. Šį laišką Valerija pateikia teismui, įrodinėdama, kad tai yra galiojantis testamentas. Ar gali Janas ir Julija ginčyti tokio testamento galiojimą, argumentuodami, kad jis neatitinka Vokietijos teisės reikalavimų? Visos kitos pradinio atvejo aplinkybės lieka tokios pačios.

7 klausimas

Tarkime, kad Miko parengtas testamentas yra galiojantis. Ar tai keičia Valerijos padėtį?

8 klausimas

Grįžkite prie pradinio atvejo ir neatsižvelkite į 5 ir 6 klausimų alternatyvius scenarijus. Tarkime, kad Vokietijos teismas, pagal Lenkijos teisę vertindamas, ar Valerija gali reikalauti teisių į namą, ir pagal Vokietijos teisę vertindamas Miko palikimą, nusprendžia, kad Poznanėje esančio namo savininkais turi būti laikomi Janas ir Julija kartu su Valerija.

8.1. Ar gali Janas ir Julija teisme gauti Europos paveldėjimo pažymėjimą, kad realizuotų savo teises Lenkijoje?

8.2. Ar gali Lenkijos institucijos atsisakyti vykdyti Europos paveldėjimo pažymėjimą motyvuodamos tuo, kad dėl to, jog palikėjo įprastinė gyvenamoji vieta tuo metu, kai jis mirė buvo Lenkijoje, Vokietijos institucijos neturėjo jurisdikcijos išduoti Europos paveldėjimo pažymėjimo?

1 klausimas

Valerija Vokietijoje kreipiasi į pirmos instancijos teismą, kad šis priimtų sprendimą dėl jos teisių į namą. Ar taikomas Paveldėjimo reglamentas?

Metodologija

1 žingsnis. Nustatykite, su kuriuo **tarptautinės privatinės teisės aspektu** yra susijęs ginčas.

2 žingsnis. Susiraskite atitinkamus ES ir tarptautinės teisės šaltinius.

3 žingsnis. Pasitikslinkite atitinkamų ES ir tarptautinių teisės aktų **taikymo sritį**. Jei tokių teisės aktų yra keli, įvertinkite jų tarpusavio santykį.

4 žingsnis. Raskite tinkamą **taisyklę** ir pritaikykite ją nagrinėjamam atvejui.

Pirmas klausimas, kuris turi būti išnagrinėtas, susijęs su taikytinų taisyklių nustatymu. Europos Sąjungoje priimtas reglamentas, skirtas konkrečiai tarpvalstybinio pobūdžio paveldėjimo atvejams: Reglamentas Nr. 650/2012¹.

Kaip Europos teisės sudėtinė dalis, Paveldėjimo reglamentas turi **viršenybę** nacionalinės teisės taisyklių, reguliuojančių tarpvalstybinio pobūdžio paveldėjimą, atžvilgiu. Taigi, aiškinantis įvairius tarpvalstybinio pobūdžio paveldėjimo atvejais galinčius kilti klausimus, negalima remtis nacionalinėmis jurisdikcijos taisyklėmis.

Kiekvienas Europos teisingumo srityje priimtas reglamentas skirtas tam tikrai **taikymo sričiai**. Visu pirma, nagrinėjant bylą svarbu nustatyti, ar atitinkamas reglamentas iš tiesų taikytinas konkrečiam ginčui.

Paveldėjimo reglamento taikymo sritis nustatoma atsakant į tam tikrus preliminarius klausimus:

- ar atitinkamas atvejis yra pakankamo *tarpvalstybinio pobūdžio*;
- ar bylos aplinkybės patenka į Reglamento *materialinę taikymo sritį*;
- ar bylos aplinkybės patenka į Reglamento *geografinę taikymo sritį*;
- ar bylos aplinkybės patenka į Reglamento *taikymo sritį laiko atžvilgiu*.
- **Tarpvalstybinis pobūdis**

Nors ESTT dar nėra to patvirtinęs, tam, kad Paveldėjimo reglamentas būtų taikomas, būtina, kad atitinkamas ginčas būtų **tarpvalstybinio pobūdžio**. Tikslios šio reikalavimo apibrėžties nėra. Paveldėjimas gali būti tarpvalstybinio pobūdžio įvairiais atvejais, pavyzdžiui:

- kai palikėjo pilietybė buvo kita nei valstybės, kurioje jis įprastai gyveno;
- kai palikėjas turėjo turto kitoje valstybėje, kuri nebuvo jo įprastinės gyvenamosios vietos valstybė; tai, ar toks turtas sudaro didelę palikėjo turto dalį, nėra svarbu;
- kai kurie nors įpėdiniai arba palikimo gavėjai gyvena kitoje valstybėje, kuri nebuvo palikėjo įprastinės gyvenamosios vietos valstybė.

Paveldėjimas gali būti tarpvalstybinio pobūdžio ir kitais atvejais.

- **Materialinė taikymo sritis**

¹ 2012 m. liepos 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (ES) Nr. 650/2012 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų paveldėjimo klausimais pripažinimo ir vykdymo bei autentiškų dokumentų paveldėjimo klausimais priėmimo ir vykdymo bei dėl Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimo (OL L 201/07, 2012-07-27).

1 straipsnyje nustatyta, kad Reglamentas taikomas „palikėjų palikimų paveldėjimui“. Ši taikymo sritis plati ir ji patikslinama preambulės 9 konstatuojamojoje dalyje.

Tam tikri su asmens palikimu susiję klausimai į Reglamento taikymo sritį **nepatenka**. Tai visų pirma pasakytina apie mokesčių klausimus. Šiuo Reglamentu nesiekama pakeisti kiekvienoje valstybėje narėje paveldėjimui taikomų mokesčių taisyklių.

Į taikymo sritį taip pat aiškiai neįtraukti klausimai, susiję su fizinių asmenų statusu ir šeiminiiais santykiais, fizinių asmenų veiksmu, klausimai, susiję su fizinio asmens dingimu ar nebuvimu, ir klausimai, susiję su sutuoktinių turto režimais.

Šie klausimai turėtų būti sprendžiami pagal atitinkamas tarptautinės privatinės teisės taisykles. Šias taisykles kai kuriais atvejais galima rasti kituose ES tarptautinės privatinės teisės reglamentuose. Tarp tokių paminėtini sutuoktinių turiniai klausimai (bent jau po 2019 m. sausio 29 d.)². Dauguma į Paveldėjimo reglamentą nepatenkančių klausimų turi būti sprendžiami pagal atitinkamas valstybės narės, kurioje pradėtas paveldėjimo procesas, tarptautinės privatinės teisės normas. Dėl šios priežasties tie patys klausimai gali būti sprendžiami skirtingai, priklausimai nuo valstybės narės.

Aiškinantis įvairius į Reglamento materialinę taikymo sritį nepatenkančius klausimus, taip pat atkreiptinas dėmesys į 23 straipsnį. Jame išvardinti klausimai, laikomi patenkančiais į paveldėjimui taikytiną teisę. Taigi, „paveldėjimo“ sąvokos sampratą gali padėti išsiaiškinti 23 straipsnis.

- **Geografinė taikymo sritis**

Paveldėjimo reglamentas priimtas Europos Sąjungoje. Jis galioja tik valstybėse narėse, tačiau šis Reglamentas neprivalomas trimis valstybėms narėms: Danijai, Jungtinei Karalystei ir Airijai. Tai, kad šioms trimis valstybėms narėms Reglamentas neprivalomas, nereiškia, kad jis negali būti taikomas kurios nors iš tų valstybių piliečių paveldėjimui ar tais atvejais, kai palikėjas kurioje nors iš šių trijų valstybių nuolat gyveno ar turėjo turto.

NAUDINGA ŽINOTI

Reglamentas neprivalomas Danijai, Jungtinei Karalystei ir Airijai. Tai reiškia, kad šių valstybių institucijos, tvarkydamos tarpvalstybinio pobūdžio paveldėjimo atvejus, Reglamento taikyti neprivalo. Be to, tai reiškia, kad tais atvejais, kai pagal Reglamentą yra taikytina kurios nors iš šių valstybių teisė, tarpvalstybinio paveldėjimo atvejį tvarkančios valstybės narės institucijos turi atsižvelgti į tai, kad taikytina trečiosios valstybės teisė. Dėl šios priežasties gali būti taikomas „renvoi“ (nukreipimo) mechanizmas (34 straipsnis). Be to, jei palikėjo įprastinė gyvenamoji vieta buvo Danijoje, Jungtinėje Karalystėje arba Airijoje, gali būti taikoma subsidiarios jurisdikcijos taisyklė, pagal kurią jurisdikcija suteikiama valstybės narės, kurioje yra palikėjo turtas, teismams (10 straipsnis).

Reglamentu siekiama sudaryti palankesnes sąlygas „vidaui rinkai tinkamai veikti, šalinant kliūtis laisvam asmenų, kurie šiuo metu patiria sunkumų įgyvendindami savo teises tarpvalstybinio pobūdžio paveldėjimo atvejais, judėjimui“ (Preambulės 7 konstatuojamoji dalis). Taigi, aišku, kad Reglamentas taikomas Europos mastu.

Paveldėjimo reglamente nėra taisyklės, kuri būtų skirta būtent geografinėi jo taikymo sričiai, kaip kituose reglamentuose³. Taigi, yra daugiau nei vienas su Europos Sąjunga siejantis veiksnys, užtikrinantis, kad Reglamentas būtų taikomas.

Tam, kad Reglamentas būtų taikomas, būtina remtis jo taisyklėmis dėl jurisdikcijos, tai yra, 4-

² (Žr. 4 išnašą).

³ Žr. pvz., Reglamento „Briuselis Ia“ 4–6 straipsnius.

10 straipsniais. Jei valstybės narės institucijos turi jurisdikciją, Reglamentas taikomas. Taigi, pirmiausia būtina įsitikinti, ar pagal Reglamentą valstybės narės institucijos turi jurisdikciją.

Į palikėjo pilietybę neatsižvelgiama. Reglamentas taikomas ne tik valstybių narių piliečių paveldėjimui.

Jis taip pat gali būti taikomas, jei palikimą sudaro trečiosiose valstybėse esantis turtas.

- **Taikymas laiko atžvilgiu**

Remiantis Reglamento 83 straipsniu, Reglamentas taikomas „asmenų, mirusių 2015 m. rugpjūčio 17 d. ar vėlesnę dieną, palikimo paveldėjimui“.

Jei palikėjas mirė anksčiau, Reglamentas negali būti taikomas. Tai reiškia, kad tarpvalstybinio pobūdžio palikimus tvarkantys notaras ir institucijos ir toliau kurį laiką taikys nacionalines tarptautinės privatinės teisės normas. Notaras ar palikėjo paveldėtojai neturi galimybės pasirinkti taikyti Reglamentą.

Jei palikėjas mirė 2015 m. rugpjūčio 17 d. arba vėliau, Paveldėjimo reglamentas taikomas visa apimtimi. Jis visiškai pakeičia nacionalines tarptautinės privatinės teisės normas.

83 straipsnyje taip pat įtvirtintos taisyklės, suteikiančios galimybę atsižvelgti į Reglamento nuostatas, jeigu palikėjas palikimui taikytiną teisę pasirinko iki 2015 m. rugpjūčio 17 d. Taigi, Reglamentu remtis galima net jei klausimas susijęs su iki tos datos išreikšta paskutine valia arba turto palikimu.

Atsakymas į 1 klausimą

Šiuo atveju klausimas tiesiogiai patenka į Reglamento taikymo sritį. Mikas mirė po to, kai Reglamentas įsigaliojo ir tapo taikytinas. Šie klausimai neabejotini susiję su 23 straipsnyje apibrėžtais ir 9 konstatuojamojoje dalyje patikslintais paveldėjimo klausimais. Be to, šis klausimas keliamas valstybės narės, kuriai privalomas Reglamentas, teisme. Tai, kad Mikas, kuris buvo Vokietijos pilietis, mirė gyvendamas Vokietijoje, neužkerta kelio taikyti Reglamentą. Mikas gyveno dviejose skirtingose valstybėse narėse. Jis sudarė santuoką su kitos valstybės narės piliete ir turi turto kitoje valstybėje narėje. Taigi, jo palikimas tikrai yra tarpvalstybinio pobūdžio.

2 klausimas

Ar Vokietijos teismas turi jurisdikciją nagrinėti Valerijos reikalavimą dėl Miko palikimo?

Paveldėjimo reglamente nustatytos taisyklės, nustatančios, kada valstybės narės teismai gali turėti jurisdikciją. Jos išdėstytos Reglamento 4–19 straipsniuose.

Remiantis pagrindine taisykle, jurisdikciją turi valstybės narės, kurioje mirties dieną buvo palikėjo įprastinė gyvenamoji vieta, teismai (4 straipsnis). Kitos nuostatos numato atvejus, kai jurisdikciją gali turėti valstybių narių, kuriose palikėjas neturėjo įprastinės gyvenamosios vietos, teismai.

NAUDINGA ŽINOTI

Paveldėjimo reglamentas: jurisdikcijos taisyklės

- Įprastinė gyvenamoji vieta (4 straipsnis) —► jurisdikcija viso turto atžvilgiu
- Vertinama mirties metu
- Taikoma tik tuo atveju, jei turtas yra valstybėje narėje
- Jei palikėjas buvo pasirinkęs taikytiną teisę: atitinkamos šalys gali kreiptis į teismą tos valstybės narės, kurios teisė buvo pasirinkta (5 straipsnis)
- Turto vieta (10 straipsnis)
- Tik tuo atveju, jei palikėjo įprastinė gyvenamoji vieta yra trečiojoje valstybėje
- Palikėjas buvo valstybės narės pilietis: jurisdikcija viso turto atžvilgiu
- Palikėjas nebuvo valstybės narės pilietis: jurisdikcija viso turto atžvilgiu, jei palikėjas ne daugiau kaip prieš 5 metus toje valstybėje turėjo įprastinę gyvenamąją vietą.
- Visais kitais atvejais jurisdikcija apsiriboja vietiniu turtu
- Forum necessitatis (11 straipsnis)
- Laikinosios ir apsaugos priemonės (19 straipsnis)

Nagrinėjamu atveju Mikas mirė išsikėlęs iš Poznanės ir grįžęs į Vokietiją. Ten jis buvo įsikūręs ir dirbo vien su Vokietijos klientais. Neatrodo, kad Mikas būtų pasirinkęs taikytiną teisę, todėl Vokietijos teismai savo jurisdikciją gali grįsti tik 4 straipsniu, pagal kurį jurisdikciją priimti sprendimą dėl viso palikimo turi valstybės, kurioje palikėjas turėjo įprastinę gyvenamąją vietą, teismai.

Sąvokos „įprastinė gyvenamoji vieta“ apibrėžtis Reglamente nepateikta. Tam tikras aiškinimo gaires galima rasti preambulėje (23 ir 24 konstatuojamosios dalys). Atkreiptinas dėmesys, kad Reglamento preambulėje išdėstytų konstatuojamųjų dalių teisinė galia nėra aiški. ESTT konstatuojamosiomis dalimis yra rėmęsis nagrinėdamas kitus su tarptautine private teise susijusius reglamentus (žr., pvz., ESTT 2011 m. spalio 11 d. sprendimą dėl ES Bankroto reglamento *Interedil Srl v Fallimento Interedil Srl, Intesa Gestione Crediti SpA*, C-396/09, p. 47).

23 konstatuojamoji dalis

„<...> Siekdama nustatyti įprastinę gyvenamąją vietą, paveldėjimo klausimą nagrinėjanti institucija turėtų įvertinti visas palikėjo gyvenimo aplinkybes kelerius metus prieš mirtį ir mirties dieną, atsižvelgdama į visus aktualius faktinius aspektus, visų pirma palikėjo buvimo atitinkamoje valstybėje trukmę bei reguliarumą ir to buvimo aplinkybes bei priežastis. Tokiu būdu nustatyta įprastinė gyvenamoji vieta turėtų atspindėti glaudų ir stabilų ryšį su atitinkama valstybe, atsižvelgiant į konkrečius šio reglamento tikslus.“

24 konstatuojamoji dalis

„Tam tikrais atvejais nustatyti palikėjo įprastinę gyvenamąją vietą gali būti sudėtinga. Taip gali atsitikti, visų pirma, jei palikėjas dėl profesinių arba ekonominių priežasčių, kartais ilgam laikui, išvyko gyventi ir dirbti į užsienį, tačiau su kilmės valstybe išlaikė glaudų ir stabilų ryšį. Tokiu atveju atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes gali būti laikoma, kad palikėjo įprastinė gyvenamoji vieta lieka jo kilmės valstybėje, kurioje buvo jo šeimos ir socialinio gyvenimo interesų centras. Kiti sudėtingi atvejai galėtų būti, kai palikėjas gyveno keliose valstybėse paeiliui arba keliavo iš vienos valstybės į kitą nė vienoje iš jų neįsikurdamas nuolat gyventi. Jei palikėjas buvo vienos iš tų valstybių pilietis arba visą savo pagrindinį turtą turėjo vienoje iš tų valstybių, jo pilietybė arba to turto vieta galėtų būti specialus veiksnys bendrai vertinant visas faktines aplinkybes.“

NAUDINGA ŽINOTI

Įprastinės gyvenamosios vietos sąvoka dažnai sutinkama įvairiuose Europos tarptautinės privatinės teisės reglamentuose. Daugumoje reglamentų nėra nustatyta minimalaus laikotarpio, kurį asmuo

turi gyventi kokioje nors valstybėje, kad būtų laikomas įprastai ten gyvenančiu. Dėl to kai kuriais atvejais asmens įprastine gyvenamąja vieta gali būti laikoma valstybė, kurioje jis gyveno tik trumpą laiką. Vienintelė išimtis sutinkama Reglamente „Bruselis IIa“: 3 straipsnio 1 dalies a punkte numatyta, kad jurisdikciją turi teismai toje valstybėje narėje, kurioje yra pareiškėjo nuolatinė gyvenamoji vieta, jeigu jis arba ji ten gyveno ne trumpiau kaip metus iki pareiškimo padavimo. Šis terminas gali būti sutrumpintas iki šešių mėnesių, jei pareiškėjas yra atitinkamos valstybės narės pilietis.

Reglamentas nenumato jokios išimties, suteikiančios teismui galimybę nukrypti nuo 4 straipsnio ar 21 straipsnio 2 dalies, pagal kurią nustatoma atitinkamam atvejui taikytina teisė

Atsakymas į 2 klausimą:

Mūsų nagrinėjamu atveju, pradėjęs su Valerija gyventi skyrium, Mikas nusprendė gyventi Berlyne. Dirbti Vokietijoje jis niekada nenustojo, net ir gyvendamas Lenkijoje. Gyventi Berlyne jis nusprendė todėl, kad būtų netoli savo dukters ir anūko. Ir dėl santuokos nutraukimo jis kreipėsi Vokietijoje. Šie aspektai ir tai, kad Mikas yra Vokietijos pilietis ir kad vienintelis likęs jo ryšys su Lenkija yra toje valstybėje esančio turto nuosavybė, rodo, kad Miko įprastinė gyvenamoji vieta buvo Vokietijoje. Jurisdikciją nagrinėti reikalavimą turi Vokietijos teismai. Kuriam Vokietijos teismui teisingas šis reikalavimas, turėtų būti nustatyta remiantis Vokietijos civiliniu procesu.

NAUDINGA ŽINOTI

Reglamente numatytos jurisdikcijos taisyklės taikomos tik „teismams“. Ši sąvoka apibrėžta Reglamento 3 straipsnio 2 dalyje. Kadangi valstybės narės pačios nustato tą, kas dalyvauja nagrinėjant paveldėjimo klausimus, funkcijas ir kompetenciją (20 konstatuojamoji dalis), už palikėjo turto nustatymą ir paskirstymą paveldėtojams gali būti atsakingos skirtingos institucijos. Vienose valstybėse narėse tai yra teismų užduotis, kitose tam pasitelkiamos administracinės valdžios institucijos. Daugelyje valstybių narių pradėjus paveldėjimo procesą atliktinas užduotis padeda vykdyti notarai. Jas notarai vykdo paveldėtojų prašymu arba teismo pavedimu. Nors daugumoje valstybių narių nėra laikoma, kad paveldėjimo srityje notarai veikia kaip teismai, kai kuriose valstybėse tvarka skiriasi (21 konstatuojamoji dalis). Taip yra Vengrijoje, Čekijos Respublikoje ir Slovakijos Respublikoje: ten paveldėjimo procesuose notarai vykdo teismines funkcijas. Dėl šios priežasties tose valstybėse notarams yra privalomos taisyklės dėl jurisdikcijos.

3 klausimas

Kaip teismas turėtų išsiaiškinti, ar Poznanėje esantis namas patenka į Miko palikimą?

Mikas ir Valerija buvo susituokę. Prieš imantis spęsti Miko palikimo klausimą, būtina tiksliai nustatyti, koks turtas jo palikimą sudaro. Būtina nustatyti, ar palikėjui turtas priklausė asmenine nuosavybe, ar buvo valdomas kaip jungtinė sutuoktinių nuosavybė kartu su sutuoktine. Kadangi kai kuriose teisinėse sistemose santuoka gali turėti tiesioginės įtakos sutuoktinių turciniams santykiams, pirmiausia reikėtų išsiaiškinti, kaip juos vertinti.

Europos Sąjungoje priimti du reglamentai, skirti sutuoktinių ir partnerių turciniams santykiams⁴. Tačiau šie reglamentai bus taikomi tik santuokoms ir partnerystėms, sudarytoms po 2019 m. sausio 29 d. (69 straipsnis).

⁴ 2016 m. birželio 24 d. Tarybos reglamentas (ES) 2016/1103, kuriuo įgyvendinamas tvirtesnis bendradarbiavimas jurisdikcijos, taikytinos teisės ir teismo sprendimų sutuoktinių turto teisinių režimų klausimais pripažinimo ir vykdymo srityje (OL L183/1, 2016-07-08) ir 2016 m. birželio 24 d. Tarybos reglamentas (ES) 2016/1104, kuriuo įgyvendinamas tvirtesnis bendradarbiavimas jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų registruotų partnerysčių turcinių pasekmių klausimais pripažinimo ir vykdymo srityje (OL L 183/30, 2016-07-08).

Sutuoktinių, susituokusių iki 2019 m. sausio 29 d., atžvilgiu taikytinos nacionalinės tarptautinės privatinės teisės normos. Šios normos gali būti skirtingos: vienoje valstybėje narėje sutuoktiniai gali pasirinkti teisę, taikytiną jų santykiams, kitose – toks pasirinkimas nėra įmanomas arba galimas tik tam tikros teisės atžvilgiu. Taikytinos teisės nepasirinkus, sutuoktinių turtiniams santykiams taikytina teisė taip pat gali skirtis: vienoje valstybėje narėje bus remiamasi abiejų sutuoktinių pilietybės teise, kitose - pagal bendrą taisyklę sutuoktiniams taikoma pirmosios įprastinės gyvenamosios vietos, kurią jie turėjo sudarę santuoką, valstybės teisė.

NAUDINGA ŽINOTI

Kokia teisė tarpvalstybinio pobūdžio ginčams, susijusiems su santuoka, taikoma po 2017 metų?

Jei taikytina teisė nebuvo pasirinkta, taikoma teisė:

- i) bendros abiejų sutuoktinių pilietybės (pvz., D, IT, E, NL)
- ii) pirmosios bendros sutuoktinių gyvenamosios vietos (pvz., BE, FR, LX)
- iii) dabartinės bendros gyvenamosios vietos (pvz., CH)
- iv) tylėjimu pritarta ar nepritarta pakeitimui (pvz., 1978 m. Hagos konvencija)

Jei sutuoktiniai pasirinko taikytiną teisę:

- i) yra galimybė pasirinkti taikytiną teisę (pvz., FR, NL, BE)
 - a) galima pasirinkti iš įvairių galimybių: vienos valstybės teisę (pvz., BE, DE, IT)
 - b) galima pasirinkti iš įvairių galimybių: vienos valstybės teisę arba dalinis pasirinkimas (pvz., 1978 m. Hagos konvencija)
- ii) nėra galimybės pasirinkti (pvz., GR)

Kadangi klausimas iškeltas Vokietijos teisme, teismas, nustatydamas, kokia teisė taikoma Miko ir Valerijos santuokinio turto režimui, turėtų taikyti Vokietijos tarptautinės privatinės teisės taisykles.

Atitinkama Vokietijos tarptautinės privatinės teisės taisyklė (Civilinio kodekso įgyvendinimo įstatymo (vok. *Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, EGBGB) 14 ir 15 straipsniai) numato, kad sutuoktiniams nepasirinkus taikytinos teisės, sutuoktinių santuokinio turto režimą reguliuoja jų paskutinės bendros gyvenamosios vietos teisė, su sąlyga, kad vienas iš sutuoktinių joje tebegyvena.

Tikėtina, kad taikant šį standartą, būtų taikoma Lenkijos teisė, nes sutuoktiniai gyveno Lenkijoje ir Valerija ten vis dar tebegyvena.

Lenkijos įstatymai numato, kad sutuoktiniams nepasirinkus kito turto režimo, aktualus yra bendrojo turto režimas (1964 m. Lenkijos šeimos ir globos kodekso 31 straipsnis, 1964 m. balandžio 23 d. įstatymas su vėlesniais pakeitimais).

Pastaba instruktoriui: galite paprašyti dalyvių išsiaiškinti, kokia teisė būtų taikoma Miko ir Valerijos santuokiniams turtiniams santykiams, jei būtų taikomos jų valstybių narių tarptautinės privatinės teisės taisyklės.

Atsakymas į 3 klausimą:

Mūsų nagrinėjamu atveju sutuoktinių turtiniams santykiams taikoma Lenkijos teisė. Atitinkamai ar Valerija gali reikalauti kokių nors teisių į namą Poznanėje, nustatoma remiantis Lenkijos teise.

4 klausimas

Kokia teisė taikoma Miko palikimui?

Remiantis Paveldėjimo reglamento 21 straipsniu, asmens palikimui taikytina teisė yra valstybės, kurioje buvo asmens paskutinė įprastinė gyvenamoji vieta, teisė.

Atsakydami į 2 klausimą aptarėme, kur buvo Miko įprastinė gyvenamoji vieta prieš mirtį. Priėjome prie išvados, kad Miko įprastinė gyvenamoji vieta buvo Vokietijoje. Dėl šios priežasties jo palikimui taikytina *Vokietijos teisė*.

NAUDINGA ŽINOTI

Informaciją apie užsienio valstybės paveldėjimo teisę ne visada lengva rasti. Be klasikinių priemonių, kurias galima rasti kai kuriose teisės bibliotekose, pavyzdžiui, lyginamosios paveldėjimo teisės knygų (žr., pvz., Louis Garb & John Wood, *International Succession*, 4th ed., OUP, 992 p. ir CAE-IRENE-CNUE, *Les successions en Europe. Le droit national de 42 pays européens*, 2016), naudingų gairių dėl kai tikrų valstybių teisės galima rasti ir internete.

Europos Sąjungoje su kai kurių valstybių paveldėjimo teise galima susipažinti dviejose interneto platformose:

i) informacijai apie 22 valstybių narių teisę skirtoje Europos notariatų tarybos (CNUE) platformoje (www.successions-europe.eu);

ii) prieigą prie 26 valstybių narių pagrindinės informacijos apie paveldėjimo teisę taip pat galima gauti Europos e-teisingumo portale (https://e-justice.europa.eu/content_successions-166-en.do);

iii) be to, informaciją apie kitos valstybės narės teisę teismas gali gauti ir per Europos teisminį tinklą. Tam, kad susirastų teisėjus kitose ES valstybėse narėse, teisėjai gali susisiekti su kontaktiniais asmenimis: <https://e-justice.europa.eu/contactPoint.do>.

Paveldėjimo reglamente numatytas svarbus niuansas, susijęs su palikėjo paskutinės įprastinės gyvenamosios vietos teise, kaip taikytina teise. Pagal Reglamento 21 straipsnio 2 dalį įprastinės tvarkos galima nesilaikyti, jei yra aišku, kad palikėjas buvo akivaizdžiai glaudžiau susijęs su kita valstybe.

Ši **išimties sąlyga** papildomai patikslinta 25 konstatuojamojoje dalyje. Joje numatyta, kad ši nuostata gali būti taikoma, jei „palikėjas persikėlė į savo įprastinės gyvenamosios vietos valstybę palyginti neseniai prieš savo mirtį ir iš visų bylos aplinkybių aišku, kad jis buvo akivaizdžiai glaudžiau susijęs su kita valstybe“. 25 konstatuojamojoje dalyje teigiama, kad „vis dėlto tokie akivaizdžiai glaudžiausi ryšiai neturėtų tapti papildomu siejamuoju veiksmu, kai tik nustatyti mirties dieną buvusią palikėjo įprastinę gyvenamąją vietą yra sudėtinga“.

NAUDINGA ŽINOTI

Paveldėjimo reglamentas - ne vienintelis reglamentas, kuriame numatyta taikytinos teisės taikymo išimtis. Išlygos įtvirtintos ir Reglamentuose „Roma I“ (4 straipsnio 3 dalyje) ir „Roma II“ (4 straipsnyje 3 dalyje). Reglamente „Roma I“ numatytos išlygos klausimu ESTT yra konstatavęs, kad nėra būtina pirmiausia nustatyti, ar taikytina pripažinta teisė yra glaudžiai susijusi su nagrinėjama situacija; teisėjas gali iš karto vertinti, ar tas ryšys nėra glaudesnis su kita valstybe. Belieka laukti, ar ESTT šį gana liberalų išlygų nuostatų aiškinimą taikys ir Paveldėjimo reglamentui (ESTT 2009 m. spalio 6 d. sprendimas *Intercontainer Interfrigo SC (ICF) prieš Balkenende Oosthuizen BV* byloje C-133/08).

Mūsų nagrinėjamu atveju mažai tikėtina, kad būtų remiamasi šia teisės taikymo išimtimi. Mikas persikėlė į Vokietiją ir ten įsikūrė. Jis visad dirbo Vokietijoje, ten gyvena jo dukra. Vienintelis likęs jo ryšys su Lenkija yra jam priklausantis nekilnojamasis turtas toje valstybėje. Būtų sunku įsivaizduoti, kad Miko ryšys su Lenkija galėtų būti akivaizdžiai glaudesnis.

Atsakymas į 4 klausimą:

Mūsų nagrinėjamu atveju Miko palikimui taikoma Vokietijos teisė, nes jo įprastinė gyvenamoji vieta buvo Vokietijoje. Taigi, ar Valerija gali reikalauti kokių nors teisių į Miko palikimą, reikėtų vertinti pagal Vokietijos teisę. Tai, kad namas yra Lenkijoje, nustatant, ar Valerija gali reikalauti teisių į namą, nėra svarbu.

5 klausimas. Alternatyvus scenarijus

Išnagrinėkite šį alternatyvų scenarijų: keldamasis gyventi į Lenkiją su Valerija, Mikas pradėjo plėsti savo klientų bazę Lenkijos įmonėmis. Jam neblogai sekėsi ir po kelių mėnesių didžiąją dalį savo darbo laiko jis jau skyrė Lenkijos klientams. Tačiau Miko darbo įpročiai stipriai pakenkė jo santykiams su Valerija. Kad apmąstytų savo santykių ateitį, Mikas ir Valerija pirmosiomis 2017 metų savaitėmis nusprendė kurį laiką pabūti atskirai. Mikas išsikėlė į Frankfurtą prie Oderio, kur jis ir toliau daugiausia dirbo Lenkijos klientams. 2017 m. birželio mėn. Mikas žuvo nelaimingame kelių eismo įvykyje, likus nedaug laiko iki to, kai jis ir Valerija turėjo dar kartą apsvarstyti savo santykius. Visos kitos pradinio atvejo aplinkybės lieka tokios pačios. Kokia teisė taikoma Miko palikimui?

Pagal alternatyvų scenarijų atsakymai nėra tokie aiškūs: Mikas persikėlė į Vokietiją, tačiau tik tam tikram laikui, darydamas laikiną pertrauką santykiuose. Šalys buvo susitarę, kad vėliau bandys savo santykius atnaujinti. Nors jis ir toliau dirbo Lenkijos klientams, Lenkijoje nebegyveno. Be to, buvo visiškai neaišku, ar Mikas ir Valerija vėl kartu gyvens Lenkijoje. Tokiu atveju nustatyti, kur buvo paskutinė Miko įprastinė gyvenamoji vieta, yra sunkiau.

Atkreiptinas dėmesys, kad remiantis Paveldėjimo reglamentu, asmuo gali turėti tik vieną įprastinę gyvenamąją vietą. Ją nustatyti gali būti sunku, tačiau tai neturi būti argumentu siekiant išvengti įprastinės gyvenamosios vietos nustatymo arba konstatuoti, kad palikėjas turėjo kelias įprastines gyvenamąsias vietas.

Sprendimą galima rasti Paveldėjimo reglamento 21 straipsnio 2 dalyje dėl taikytinos teisės taikymo išimties. Darant prielaidą, kad Miko įprastinė gyvenamoji vieta jo mirties metu buvo Vokietijoje, gali būti nuspręsta taikyti išimtį dėl taikytinos teisės, įrodinėjant, kad Miko ryšiai su Lenkija buvo stipresni, nes po laikino apsigyvenimo skyrium jis ketino grįžti į Lenkiją, kad jis ir toliau daugiausia dirbo Lenkijoje ir nusprendė įsikurti Vokietijos-Lenkijos pasienyje.

Atsakymas į 5 klausimą:

Pagal šį alternatyvų scenarijų Miko palikimui yra taikytina Vokietijos teisė, kadangi Mikas į Vokietiją persikėlė prieš kelis mėnesius ir nebuvo tikras, ar vėl gyvens su Valerija. Taigi, ar Valerija gali reikalauti kokių nors teisių į Miko palikimą, reikėtų vertinti pagal Vokietijos teisę. Išsiaiškinus aspektą, dėl kurių būtų galima pagrįstai remtis taikytinos teisės taikymo išimtimi, Valerijos reikalavimas turėtų būti nagrinėjamas pagal Lenkijos teisę.

6 klausimas. Alternatyvus scenarijus

Išnagrinėkite šį alternatyvų scenarijų: savaitgalį, kurį pirmųjų savo metinių proga jie kartu praleidžia Lenkijos pietuose, Mikas parašo Valerijai laišką, kuriame nurodo, kad jei jis mirtų, nepaisant to, kaip klostysis jų santykiai, jis norėtų, kad Valerija name Poznanėje turėtų teisę gyventi tiek, kiek norėtų ir nieko už tai nemokėdama. Laiškas buvo parašytas ant viešbučio, kuriame Mikas ir Valerija buvo apsistoję, firminio popieriaus. Mikas tą laišką pasirašė taip: „Su meile, Mikas“ ir originalą atidavė Valerijai, o kopiją pasiliko sau. Šį laišką Valerija pateikia teismui, įrodinėdama, kad tai yra galiojantis testamentas. Ar gali Janas ir Julija ginčyti tokio testamento galiojimą, argumentuodami, kad jis neatitinka Vokietijos teisės reikalavimų? Visos kitos pradinio atvejo aplinkybės lieka tokios pačios.

Mikas parengė testamentą, kuriuo Valerija ketina remtis. Testamentas parengtas nesinaudojant specialisto pagalba. Testamento galiojimo klausimas turi būti įvertintas.

Siekiant išsiaiškinti, ar jis galioja, pirmiausia reikėtų įsitikinti, ar jis atitinka taikytinus formaliuosius reikalavimus. Šiuos reikalavimus galima rasti 1961 m. Hagos konvencijoje (1961 m.

spalio 5 d. Hagos konvencija dėl įstatymų, susijusių su testamentinės valios forma, kolizijos). Ši Konvencija galioja 42 valstybėse, tarp kurių yra Vokietija ir Lenkija. 1961 m. Hagos konvencija paremta idėja, kad teisė testamentu palikti savo turtą turėtų būti kuo plačiau realizuojama.

Reglamento 75 straipsnio 1 dalis šiai Konvencijai suteikia pirmenybę Reglamento nuostatų atžvilgiu. Taigi, jei palikimas tvarkomas Vokietijoje arba Lenkijoje, 1961 m. Konvencija yra taikoma. Jei Konvencija negalioja, būtų taikomos šio Reglamento nuostatos dėl testamentų ir bendrųjų testamentų galiojimo formos prasme. Į 27 straipsnį perkelti įvairūs 1961 m. konvencijos reikalavimai ir tarp šių dviejų dokumentų nuostatų nėra esminių skirtumų.

NAUDINGA ŽINOTI

Kada testamentas yra galiojantis pagal 1961 m. Hagos konvenciją? Konvencija nenustato, kad taikoma vienos valstybės teisė, ar konkrečios testamentos formos. Joje numatyta, kad testamentas yra galiojantis, jei jis atitinka kurią nors iš šių sąlygų. Testamentas galioja, jei jis atitinka oficialius reikalavimus, nustatytus:

- i) testamentos sudarymo vietos teisėje arba
- ii) testatoriaus pilietybės, kurią jis turėjo sudarydamas testamentą arba mirdamas, valstybės teisėje, arba
- iii) testatoriaus gyvenamosios vietos, kurią jis turėjo sudarydamas testamentą arba mirdamas, valstybės teisėje, arba
- iv) testatoriaus nuolatinės gyvenamosios vietos, kurią jis turėjo sudarydamas testamentą arba mirdamas, valstybės teisėje, arba
- v) nekilnojamojo turto buvimo vietos valstybės teisėje.

Mūsų nagrinėjamu atveju taikant 1961 m. Hagos konvenciją atsižvelgtina į *Vokietijos* (testatoriaus pilietybės valstybės) ir *Lenkijos* (testamento sudarymo ir testatoriaus įprastinės gyvenamosios vietos sudarant testamentą) teisę.

Siekiant išsiaiškinti, kokie reikalavimai pagal Vokietijos ir Lenkijos teisę taikomi testamentos galiojimui, galima remtis jau minėtais internetiniais šaltiniais (žr. atsakymą į 4 klausimą).

Pagal Vokietijos ir Lenkijos teisę testatoriaus testamentas yra galiojantis, jei jis yra jo paties ranka surašytas, pasirašytas ir yra nurodyta data (BGB 2247 p. ir Lenkijos civilinio kodekso 949 straipsnis).

Kol Vokietijos ir Lenkijos teisė nėra išsamiau išnagrinėta, atrodo, kad Miko surašytas testamentas yra galiojantis.

Atsakymas į 6 klausimą:

Taikant 1961 m. Hagos konvenciją mūsų nagrinėjamu atveju darytina išvada, kad testamentas yra galiojantis, nes jis atitinka Lenkijos ir Vokietijos teisėje nustatytus reikalavimus.

7 klausimas

Tarkime, kad Miko parengtas testamentas yra galiojantis. Ar tai keičia Valerijos padėtį?

Jau išsiaiškinome, kad testamentas formaliu požiūriu yra galiojantis. Dabar reiktų įvertinti, ar testamentos egzistavimas taip pat gali turėti įtakos taikytinai teisei ir, atitinkamai - Valerijos padėčiai.

Reglamente numatytos konkrečios su testamentais ir turto palikimu mirus susijusios taisyklės. Šiose taisyklėse taip pat remiamasi palikėjo įprastine gyvenamąja vieta. Tačiau lyginant Reglamento 24 straipsnį su pagrindine taisykle (t.y. 21 straipsnio 1 dalimi, numatančia, kad taikoma valstybės, kurioje palikėjo mirties dieną buvo jo įprastinė gyvenamoji vieta, teisė) matyti du svarbūs skirtumai:

- pirma, įprastinė gyvenamoji vieta turi būti nustatyta ne asmens mirties dieną, o testamentu (ar kitokio patvarkymo dėl turto po mirties) sudarymo dieną. Dėl to būtina vertinti šį momentą ir nustatyti, kur testatorius nuolat gyveno;
- antra, testatoriaus įprastinė gyvenamoji vieta testamentu sudarymo metu nepakeičia palikėjo paskutinės įprastinės gyvenamosios vietos. Ji reikšminga tik nustatant testamentu „priimtinumą“ ir „galiojimą turinio prasme“.

NAUDINGA ŽINOTI

„Galiojimo turinio prasme“ reikšmė apibrėžta 26 straipsnyje. Tai:

- paskutinę valią dėl turto palikimo pareiškiančio asmens galėjimas pareikšti tokią paskutinę valią;
- konkrečios priežastys, dėl kurių paskutinę valią pareiškiantis asmuo negali palikti turto tam tikriems asmenims arba dėl kurių asmuo negali gauti paveldimo turto iš paskutinę valią pareiškiančio asmens;
- atstovavimo pareiškiant paskutinę valią dėl turto palikimo priimtinumą;
- paskutinės valios išaiškinimas;
- sukčiavimas, prievarta, klaida ir kiti klausimai, susiję su paskutinę valią pareiškiančio asmens sutikimu arba ketinimu.

Mūsų nagrinėjamu atveju tuo metu, kai parašė laišką Valerijai, Mikas gyveno Lenkijoje. Nustatant, ar testamentas priimtinas ir galiojantis, reikėtų remtis Lenkijos įstatymais. Taigi, taikant 24 straipsnį būtų taikoma kita teisė, o ne 21 straipsnyje įtvirtinta pagrindinė taisyklė.

Pagal 24 straipsnį vieną palikimą reglamentuotų skirtingos teisės. Tai - svarbi išimtis iš Reglamente įtvirtinto principo, kad kiekvieną palikimą turi reglamentuoti viena teisė. Reglamente 37 konstatuojamojoje dalyje teigiama, kad palikimui taikytina teisė „turėtų reglamentuoti visą palikimą, t. y. visą palikimą sudarantį turtą, neatsižvelgiant į turto pobūdį ir neatsižvelgiant į tai, ar turtas yra kitoje valstybėje narėje ar trečiojoje valstybėje“. Pagal 24 straipsnyje numatytą mechanizmą vienam palikimui gali būti taikoma kelių valstybių teisė.

NAUDINGA ŽINOTI

Reglamentas numato galimybę asmeniui pasirinkti jo palikimui taikytiną teisę (22 straipsnis). Teisė, pasirinkta testatoriaus, reglamentuoja visą jo palikimą. Kai testamente nurodyta pasirinkta teisė, ji taikoma visam palikimui. Tai yra, palikimo turtas neskaidomas.

Atsakymas į 7 klausimą:

Nagrinėjamu atveju testamentu egzistavimas turi įtakos paveldėjimui:

- iš esmės Miko palikimui taikoma Vokietijos teisė, nes jo įprastinė gyvenamoji vieta mirties metu buvo Vokietijoje;
- tačiau testamentu priimtumas ir galiojimas turinio prasme nustatomi remiantis Lenkijos teise.

Kitais atvejais, jei testamentas pagal Lenkijos teisę yra priimtinas ir turinio prasme galiojantis, teismas turi į tai atsižvelgti sprendžiamas dėl Valerijos teisių į Miko palikimą.

8 klausimas

Grįžkite prie pradinių nagrinėjamo atvejo aplinkybių (neatsižvelgiant į 5 ir 6 klausimų alternatyvius scenarijus). Tarkime, kad Vokietijos teismas, pagal Lenkijos teisę vertindamas, ar Valerija gali reikalauti teisių į namą, ir pagal Vokietijos teisę vertindamas Miko palikimą, nusprendžia, kad

Poznanėje esančio namo savininkais turi būti laikomi Janas ir Julija kartu su Valerija.

8.1. Ar gali Janas ir Julija teisme gauti Europos paveldėjimo pažymėjimą, kad realizuotų savo teises Lenkijoje?

8.2. Ar gali Lenkijos institucijos atsisakyti vykdyti Europos paveldėjimo pažymėjimą motyvuodamos tuo, kad dėl to, jog velionio įprastinė gyvenamoji vieta tuo metu, kai jis mirė buvo Lenkijoje, Vokietijos institucijos neturėjo jurisdikcijos išduoti Europos paveldėjimo pažymėjimo?

Paveldėjimo reglamentas įtvirtino naują priemonę: Europos paveldėjimo pažymėjimą (EPP). EPP - tai valstybės narės institucijų parengtas dokumentas, kuris gali būti naudojamas kitoje valstybėje narėje siekiant įrodyti įpėdinio arba testamentinės išskirtinės gavėjo, testamento vykdytojų ar palikimo administratorių statusą ir (arba) teises (63 straipsnis).

- EPP numatyta *pasirenkamoji* sistema (62 straipsnio 2 dalis). Pažymėjimo naudojimas nėra privalomas. Įpėdinis arba testamentinės išskirtinės gavėjas gali pasirinkti kitą sistemą savo teisėms ir (arba) statusui įrodyti. Daugelyje valstybių narių įpėdiniai arba testamentinės išskirtinės gavėjai savo teises gali įrodyti *ad hoc* priemonėmis. Tačiau teisę ir toliau naudoti EPP piliečiams suteikia subsidiarumo principas.
- EPP - *vienodas* dokumentas: jo taikymą ir pasekmes reguliuoja tik Reglamento nuostatos. Taigi, išduodamos pažymėjimą ar vertindamos jo poveikį, valstybių narių institucijos turi remtis tik Reglamentu, o ne savo nacionaline teise.
- Kam suteikiama *kompetencija* išduoti Europos paveldėjimo pažymėjimus savo teisinėje sistemoje nustato valstybės narės. 64 straipsnio b dalyje tik reikalaujama, kad valstybės narės paskirtą instituciją, kuri „pagal nacionalinę teisę yra kompetentinga spręsti paveldėjimo klausimus“. Vienose valstybėse narėse ši teisė suteikta teismams, kitose teisę išduoti pažymėjimus turi notariai. Yra ir tokių valstybių narių, kuriose taikoma mišri sistema, suteikianti teisę pažymėjimus išduoti ir teismams, ir notarams.
- Europos paveldėjimo pažymėjimas gali būti išduodamas tik *naudojant specialiai parengtą* formą, kuri prieinama visomis Europos kalbomis. Tai sudaro valstybėms narėms lengvesnes galimybes keistis pažymėjimais.
- *Pažymėjimo sukeltos pasekmės* išaiškintos Reglamento 69 straipsnyje. Iš esmės, visų valstybių narių institucijos turi pasitikėti pažymėjime nurodyta informacija apie įpėdinių ir testamentinių išskirtinių gavėjų statusą ir teises. 71 konstatuojamojoje dalyje teigiama, kad pažymėjimas „neturėtų pats savaime suteikti vykdytinos teisės, o turėtų turėti įrodomąją galią, ir turėtų būti preziumuojama, kad jame tiksliai pateikiami faktai, nustatyti pagal paveldėjimui taikytiną teisę arba pagal kitą konkrečius faktams, pavyzdžiui, paskutinės valios dėl turto palikimo galiojimui turinio prasme, taikytiną teisę“. Siekiant apsaugoti trečiųjų šalių, kurios turi santykių su šalimi, kurios statusą ir teises įrodo Europos paveldėjimo pažymėjimas, teisėtus lūkesčius, yra numatytos specialios taisyklės.
- Pats pažymėjimo originalas nėra siunčiamas. Jis lieka jį išdavusioje institucijoje. EPP pageidaujanti šalis turi kreiptis dėl patvirtintos pažymėjimo kopijos. Patvirtintos kopijos galioja šešis mėnesius (71 straipsnio 3 dalis).

8.1. Ar gali Janas ir Julija teisme gauti Europos paveldėjimo pažymėjimą?

Kas turi kompetenciją išduoti Europos paveldėjimo pažymėjimą, sprendžia kiekviena valstybė narė. 70 konstatuojamojoje dalyje tuo klausimu teigiama, kad „Kiekviena valstybė narė savo vidaus teisės aktuose turėtų pati nustatyti, kurios institucijos turi būti kompetentingos išduoti pažymėjimą, nesvarbu, ar tai būtų teismai, kaip apibrėžta šiame reglamente, ar kitos institucijos, kurios yra kompetentingos nagrinėti paveldėjimo klausimus, pavyzdžiui, notariai“.

Informaciją apie valstybių narių pateiktus oficialius pranešimus galima rasti Europos e-teisingumo

portale (78 straipsnio 1 dalies c punktas).

Vokietijoje teisė išduoti EPP suteikta apylinkių teismams (*Amtsgericht*), išskyrus Baden-Württemberg, kur šie įgaliojimai, bent jau iki 2017 metų pabaigos, buvo suteikti notarams.

Prieš išduodama EPP, institucija turi įsitikinti, kad turi tam kompetenciją. 64 straipsnyje nustatyta, kad EPP institucija gali išduoti tik tuo atveju, jei turi jurisdikciją pagal Reglamento 4, 7, 10 arba 11 straipsnį.

Nagrinėjamu atveju jurisdikciją išduoti EPP turi Vokietijos teismai, nes tuo metu, kai mirė, Miko įprastinė gyvenamoji vieta buvo Vokietijoje (4 straipsnis).

Nustatant, koks teismas turi vietinę jurisdikciją, reikėtų remtis atitinkamos valstybės narės vidinės jurisdikcijos taisyklėmis.

8.2. Ar gali Lenkijos institucijos abejoti EPP išdavusio Vokietijos teismo jurisdikcija?

Remiantis Reglamento 69 straipsnio 1 dalimi, „Pažymėjimas sukelia pasekmes visose valstybėse narėse nereikalaujant jokių specialių procedūrų“.

Reglamentas įtvirtina pripažinimo sistemą „de plano“: Europos paveldėjimo pažymėjimas sukelia pasekmes visose valstybėse narėse be būtinybės pirmiausia pateikti pažymėjimą vietos institucijos patvirtinimui. Tuo požiūriu Reglamentu įtvirtinta sistema identiška sistemai, kuri taikoma sprendimų pripažinimui (Reglamento 39 straipsnio 1 dalis).

Tai reiškia, kad vienos valstybės narės institucijoms išdavus EPP, jo pasekmės turi būti pripažįstamos visose valstybėse narėse, kurioms privalomas šis Reglamentas.

Priešingai nei nuostatų dėl atsisakymo pripažinti sprendimus atveju (40 straipsnis), Reglamente nėra išvardinti pagrindai (kaip antai viešosios tvarkos pažeidimas ar atsakovo teisių pažeidimas), kuriais remiantis būtų galima atsisakyti pripažinti EPP.

Pagal Reglamentą valstybė narė, kurioje EPP vykdomas, negali atsisakyti jį pripažinti. Šioje valstybėje narėje negalima nepripažinti EPP pasekmių argumentuojant viešąją tvarką ar dėl kitų priežasčių. Tai taikytina ir EPP pažymėjimą išdavusios institucijos jurisdikcijai: ji negali būti kvestionuojama valstybėje narėje, kurioje išduotas EPP.

Tačiau Reglamente numatytos dvi galimybės EPP pažymėjimui pakeisti, ištaisyti ar atšaukti. Šiomis galimybėmis galima pasinaudoti EPP išdavusioje valstybėje narėje, o ne valstybėje narėje, kurioje EPP pažymėjimas yra naudojamas:

- Pažymėjimą išdavusi institucija gali peržiūrėti savo išduotą EPP. Tokia galimybė numatyta dviem atvejais: EPP pažymėjimą institucija gali pakeisti, jeigu jame yra kanceliarinių klaidų. Nustačius, kad EPP pažymėjimas yra netikslus arba klaidingas, instituciją gali jį pakeisti arba panaikinti (71 straipsnis).
- Be to, 72 straipsnyje numatyta galimybė kreiptis į EPP išdavusios valstybės narės teisminę instituciją dėl teisių gynimo. Teisme galima reikalauti panaikinti sprendimą, kuriuo pažymėjimą išdavusi institucija atsisakė pakeisti arba panaikinti pažymėjimą.

Tokiais atvejais taip pat galima reikalauti sustabdyti pažymėjimo galiojimą (73 straipsnis)

Atsakymas į 8 klausimą:

- Janas ir Julija dėl EPP pažymėjimo gali kreiptis į Vokietijos kompetentingą teismą;
- Vokietijos institucijos išduotą EPP pažymėjimą priimtinas Lenkijos institucijose. Šios institucijos negali kelti klausimo dėl pažymėjimą išdavusios Vokietijos institucijos jurisdikcijos.